

Loppuraportti opinnoista Moskovan talouskorkeakoulun Pietarin-kampuksella keväällä 2018

Ilona Vihonen

14. elokuuta 2018

Kun aloitin opinnot Pietarissa tammikuussa 2018, minulla oli kaksi tavoitetta. Niistä ensimmäinen oli tutustua venäläisen politiikan ja yhteiskunnan tutkimukseen, jota on tehty sen jälkeen, kun valmistuin Tampereen yliopistosta. Halusin tietää, mitä sanottavaa tutkijoilla on Vladimir Putinin Venäjältä ja miten politiikan tutkimuksesta Venäjällä keskustellaan. Toiseksi aion hioa venäjän kielen taitoni niin hyväksi, että voin käyttää sitä sujuvasti töissä. Yliopiston jälkeen olin opiskellut venäjää töiden ohessa, mutta kaipasin mahdollisuutta syventyä kieliopintoihin ja päästä treenaamaan taitojani Venäjälle.

Jälkikäteen voin sanoa, että opinnot Moskovan talouskorkeakoulun Pietarin-kampuksella tarjosivat juuri sitä, mitä hain. Ongelmiakin oli, mutta kokonaiskuvassa ne tuntuvat vähäpätöisiltä.

Alku oli poikkeuksellinen, koska aloitin opinnot aivan eri yliopistossa kuin alun perin oli tarkoitus ja puoli vuotta myöhässä. Helsingin Sanomien Säätiön yhteistyöyliopisto Pietarissa on Eurooppalainen yliopisto, mutta viranomaiset veivät siltä yllättäen opetuslupan. Odotimme pitkin syksyä 2017, josko uusi lupa järjestyisi ja kevätlukukausi alkaisi normaalisti, mutta loppuvuodesta selvisi, ettei lupaa heru.

Olin sopinut Säätiön kanssa, että voin tarvittaessa opiskella kevään toisessa yliopistossa. Sekä venäläiset että suomalaiset tuttavani suosittelivat HSE:tä eli Higher School of Economicsia (Высшая Школа Экономики), ja yliopisto ottikin minut mieluusti opiskelijakseen. Opiskelin niin sanotussa Free Mover -ohjelmassa, jonka idea on simppelempi: voit valita kurssit vapaasti ja maksaa sen mukaan, kuinka monta opintopistettä opiskelet. Hyvä puoli järjestelyssä oli se, että byrokratia oli kevyt ja sain vapaat kädet opiskella mitä halusin. Huono puoli oli se, että en kuulunut mihinkään maisterin- tai kandidaatinohjelmaan, mikä johti ongelmiin kurssien aikataulujen yhteensovittamisessa ja tiedon saamisessa. Kevään viimeisen jakson alkaessa huomasin, että kolme valitsemaani kurssia menivät päällekkäin, joten jouduin muuttamaan suunnitelmia lennosta. Ja koska en kuulunut millekään postituslistalle, aina silloin tällöin tieto ei kulkeutunut minulle asti. Pääosin olin kuitenkin tyytyväinen kurssivalintoihini, vaikka en päässyt ihan niille kursseille, joille alun perin piti.

Moskovan talouskorkeakoulu on yksi Venäjän huippuyliopistosta. Opiskelijat ylpeilivät sillä, että yliopistossa ei ole korruptiota, mikä ilmeisesti on yleistä yliopistoissa kautta maan. Esimerkiksi arvosanojen korottaminen lahjuksin ei siis ole mahdollista. Sen sijaan itselleni oli yllätys, miten ahkerasti venäläisopiskelijat luntsasivat kokeissa ja miten opettajat saivat taistella sitä vastaan. En ole koskaan törmännyt ilmiöön suomalaisissa yliopistoissa ja pohdin, johtuuko luntaaminen siitä, että venäläisiin

yliopistoihin tullaan paljon nuorempina kuin Suomessa. Vai onko lunttaaminen yleistä maailman mittakaavassa, jossa suomalaiset vain ovat poikkeuksellisen kilttejä ja kuuliaisista.

Yliopisto kuunteli palautetta hyvin herkällä korvalla. Palautetta sai lähettää anonymisti yliopiston johtoportaan asti. Opiskelijat tuntuivat käyttävän palautekanavia aktiivisesti hyväksen ja valittavan opettajista, joihin eivät olleet tyytyväisiä. Opettajat vaikuttivat suhtautuvan palautteeseen vakavasti, ja ainakin kertaalleen kurssiin tehtiin palautteen perusteella muutoksia.

Luin keväällä vain yhden kurssin venäjäksi, koska en vielä osannut arvioida, miten hyvin se onnistuu. Alkuperäinen ajatukseni oli, että jos ongelmia ei ilmene, otan syksyksi lisää venäjänkielisiä kursseja. Ja hyvinhän se lopulta sujui. Aivan kaikkea en aina seminaareissa ymmärtänyt ja jouduin tekemään paljon töitä esseiden kirjoituksen kanssa, mutta opiskelu oli silti mielekästä. Kurssin aiheena oli journalismi, joten monelta osin asiat ja termit toki olivat jo tuttuja – uutisen kirjoittaminen ei tuottanut ongelmia venäjäksiäkään. Kiinnostavinta oli käydä keskustelua venäläisestä journalismista ja kuulla nuorempien opiskelijoiden näkemyksiä siitä. Opettaja suhtautui minuun ymmärtäväisesti ja jopa korjasi esseestäni kielivirheet. Jälkikäteen ajatellen olisi pitänyt rohkeasti ottaa useampia kursseja venäjäksi silläkin uhalla, että asiasisällön oppiminen olisi kärsinyt kielen oppimisen kustannuksella.

Muut opiskelemani kurssit käsittelivät Venäjän vaaleja, Venäjän sisäpolitiikkaa, energiapolitiikkaa Euraasiassa ja Kiinan historiaa ja yhteiskuntaa. Kurssien lukemistot olivat enimmäkseen erinomaiset – ja lukemista oli paljon. Useimmilla kursseilla lähtöajatus oli se, että opiskelijat lukevat kotona artikkeleita, joista sitten luennolla ja seminaareissa keskustellaan. Parhaimmillaan yksittäiselle luennolle piti lukea kokonainen kirja tai useita tieteellisiä artikkeleita. Jos kaiken halusi tunnollisesti käydä läpi, vapaa-aikaa ei juuri jäänyt, koska kursseja pyöri monta yhtä aikaa. Usein keskustelu seminaareissa takkusi, koska opiskelijat eivät olleet lukeneet kaikkea, ja eräs opettaja ratkaisi ongelman pitämällä pistokokeet jokaisen luennon alkajaisiksi. Pidin kuitenkin lukemiseen perustuvasta opetuksesta, koska lukemisto koostui vertaisarvioituista artikkeleista ja länsimaisten laatukustantamojen kustantamista kirjoista. Jo yksistään lukemistot opettivat valtavasti, jolloin en ollut niin harmissani siitä, jos välillä opetus tai keskustelun taso sitten olikin vähän kehnompaa.

Venäjän kielen kurssini opettaja oli erinomainen. Miinuspuolena kurssin opiskelijoiden venäjän taidot olivat laidasta laitaan, ja koska itse olin edistyneimmästä päästä, tahti tuntui hitaalta ja suuri osa opiskellusta sanastosta oli jo minulle tuttua. Olisin ollut vielä tyytyväisempi, jos olisin päässyt edistyneempään ryhmään, mutta sellaista ei ollut tarjolla. Toisaalta hyvä opettaja teki opiskelusta kaikille kiinnostavaa. Kielen opiskelua auttoi myös se, että jokainen opiskelija sai yliopistolta ns. buddyn, joka auttoi käytännön asioissa ja jonka kanssa sai puhua venäjää.

Karkeasti ottaen sain kevään aikana kolme suurta Venäjää koskevaa ahaa-elämystä. Ensimmäisen niistä synnytti autoritaarisia valtioita koskeva tutkimus, joka on saavuttanut suosiota sen jälkeen, kun demokratiakehitys on ottanut takapakkia Venäjän kaltaisissa maissa. Tutkijat alkoivat etsiä vastausta siihen, minkälaisella logiikalla demokratioita imitoivat autoritaariset poliittiset järjestelmät toimivat. Minkälaisia funktioita erilaiset demokratiaan kuuluvat instituutiot, kuten parlamentti tai vaalit, toteuttavat autoritaarisissa maissa? Demokratioissa ajatteleminen usein, että demokratioista kopioidut instituutiot ovat autoritaarisissa maissa epäonnistuneita tai turhia. Pelkkiä kumileimasimia! Mutta tutkimuksen mukaan niillä on omat, erityiset tehtävänsä. Otetaan esimerkiksi vaalit: Jos Suomessa vaalien tarkoitus on kilpailuttaa maan ylin johto, Venäjällä todellista kilpailua ei missään vaiheessa olekaan. Putinin kannattaa silti järjestää vaalit tasaisin väliajoin, sillä venäläiset eivät enää nielisi presidentin asettamista tehtävänsä ilman vaaleja. Vaalit siis legitimoivat nykyvallan. Lisäksi presidentti saa tietoa kannatuksensa lujuudesta eri puolella maata ja siitä, kuinka tehokkaasti aluejohtajat kykenevät tuottamaan toivotun vaalituloksen. Tämä tuntuu unohtuvan, kun lännestä käsin analysoimme vaaleja Venäjällä, sillä näemme usein vain sen, että venäläinen poliittinen järjestelmä ei toimi tai toimii demokratian näkökulmasta järjettömästi. Kun vaaleja tarkastellaan autoritaarisen järjestelmän näkökulmasta, instituutioiden toiminnasta löytyy logiikka ja ”järki”. Duuma, oikeuslaitos, vaalit – kaikki ne toteuttavat jotakin tehtävää, joskin usein toisenlaista kuin demokratioissa.

Toinen ahaa-elämys liittyi Venäjän keskusvallan ja alueiden väliseen dynamiikkaan. Venäjä on edelleen federaatio, mutta Suomessakin uutisointi on keskittynyt siihen, mitä Moskovassa tapahtuu. Putinin aikana valtaa on toki rohmattu Moskovaan, mutta se ei silti tarkoita, etteikö keskusvallan pitäisi huomioida alueet päätöksenteossaan ja tehdä töitä niiden hallitsemiseksi. Etenkin historiallisessa katsannossa keskuksen ja alueiden vuorovaikutus selittää paljon sitä, miten Venäjältä tuli se, mitä se on.

Kolmas oivallus koskee niin sanottua vallan vertikaalia. Käsite ymmärretään liian usein niin, että nyky-Venäjällä vain Putinin tekemisillä ja sanomisilla olisi merkitystä ja kaikki muu olisi niille alisteista. Vallan vertikaali kuvaa hyvin sitä, miten Venäjän federaatorakennetta on murennettu siirtämällä valtaa keskukseen, mutta se ei tarkoita sitä, että kaikki presidentinhallintoa alemmat toimijat tekisivät juuri niin kuin Putin toivoo. Venäjä on täynnä eri tasoilla kilpailevia toimijoita, jotka ajavat omaa etuaan niissä raameissa, jotka Putinin Venäjällä on luotu. Jotkut tekevät niin kuin kuvittelevat heiltä edellytettävän, mutta saattavat toimia valtaapitävien näkökulmasta juuri päinvastoin. Toisaalla toimitaan niin kuin on aina toimittu. Myös huipulla pelataan valtapelejä, joista kieliviä risahduksia riippumattomat venäläismediat seuraavat kiinteästi.

Kaiken kaikkiaan yllätyin siitä, miten paljon sain irti Venäjää käsittelevistä kursseista. Venäjää seuranneena toimittajana luulin olevani jokseenkin perillä siitä, mitä tapahtuu, mutta tutkimus tarjosi runsaasti

uudenlaisia näkökulmia. Länsimaisen median vinkkeli tuntuu juuri nyt hyvin kapealta. Lisäksi oli valaisevaa istua kursseilla itseäni 10-15 vuotta nuorempien venäläisten politiikanopiskelijoiden kanssa. Olisi pitänyt kysellä heiltä enemmän siitä, minkälaisen tulevaisuuden he näkevät itsellään ja minkälaisista töistä he haaveilevat.

Yksi parhaita käymiäni kursseja käsitteli yllättäen Kiinaa. Opettaja oli kiinalainen, läntisissä yliopistoissa opiskellut professori. Etenkin Kiinan ja Venäjän vertaaminen toisiinsa oli avartavaa – minkälaisia eroja ja yhtäläisyyksiä kahden kommunistisen vallankumouksen kokoneen suurvallan historiassa on ja mistä ne johtuvat. Opiskelimme esimerkiksi sitä, miten kungfutselaisuuteen nojannut ajatus kiinalaisesta sivilisaatiosta on ilmentynyt Kiinassa myöhempinä aikoina, myös maolaisessa ajattelussa. Aasiaan liittyviä kursseja oli tarjolla useita, ja yliopistossa myös opiskeli paljon kiinalaisia opiskelijoita.

Oma stipendivuoteni järjestyi siis lopulta erinomaisesti, vaikka suunnitelmat menivätkin uusiksi Eurooppalaisen yliopiston ongelmien takia. Olin tyytyväinen opintoihin, vaikka, kuten aina, myös HSE:ssä osa kursseista oli parempia kuin toiset. Tärkeintä oli kriittinen, avoin ja kannustava ilmapiiri, joka politiikan tutkimuksen laitoksella vallitsi, ja olen iloinen kaikista uusista ystäväistä ja tuttavista sekä keskusteluista, joita kävin kevään aikana. Kaikkinensa Pietari on tietysti mahtava opiskelukaupunki, koska se on niin monitahoinen, elävä ja edullinen. Ja kaunis, tietysti. Asuin kaupungin historiallisessa keskustassa, jonka rakennuskanta on pelkkää arvorakennusta toisensa perään.

Viime viikolla, eli elokuun alkupuolella 2018, kuului hyviä uutisia – Pietarin Eurooppalainen yliopisto on saanut opetuslupansa takaisin, ja opetus aiotaan käynnistää mahdollisesti vielä tämän vuoden puolella. Toivottavasti yliopiston ongelmat olivat nyt tässä, ja suomalaisjournalistit pääsevät jatkossakin Venäjälle opiskelemaan. Voin vain lämpimästi suositella.